

УДК 343.195

DOI <https://doi.org/10.32782/chern.v3.2025.33>**І. В. Осадчий***здобувач ступеню доктора філософії
Національного авіаційного університету
orcid.org/0009-0005-6203-6273*

РОЗГЛЯД КРИМІНАЛЬНИХ ПРОСТУПКІВ СУДОМ ПРИСЯЖНИХ У СПОЛУЧЕНИХ ШТАТАХ АМЕРИКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПОЗИЧЕННЯ ДОСВІДУ УКРАЇНОЮ

Мета статті полягає в дослідженні питання запозичення Україною досвіду Сполучених Штатів Америки в частині розгляду кримінальних проступків судом присяжних. На обґрунтування **актуальності** проблеми згадується право на судовий захист та його звуження обмеженою компетенцією суду присяжних. Розглядається розуміння кримінальних проступків в Україні та Сполучених Штатах Америки, зроблено висновок щодо ширшого розуміння кримінального проступку у Сполучених Штатах. **Результати:** Проаналізовано доступ громадян Сполучених Штатів Америки до суду присяжних у різних штатах. Виявлено, що в усіх 50 штатах суд присяжних може розглядати справи по кримінальним проступкам, при цьому в деяких штатах така можливість стосується лише кримінальних проступків, за які передбачене позбавлення волі. Закцентовано увагу на можливості розгляду справи судом присяжних і у випадку наявності значних позасудових негативних наслідків для обвинуваченого. На підставі порівняння розуміння кримінального проступку та критеріїв для розгляду справи судом присяжних в Україні та Сполучених Штатах зроблено висновок, що лояльність американського законодавця у питанні розгляду кримінальних проступків судом присяжних пояснюється іншим розумінням кримінального проступку лише частково. Згадано важливість суду присяжних в частині можливої нуліфікації норм права, що суперечать уявленням суспільства про справедливість.

Обговорення: Висловлено сумнів щодо економічної доцільності можливості розгляду усіх кримінальних справ судом присяжних. Запропоновано запозичити досвід Сполучених Штатів у розгляді кримінальних проступків судом присяжних з оглядом на наступні особливості: при внесенні змін у законодавство варто враховувати інші відмінності правового статусу суду присяжних в Україні та Сполучених Штатах (склад, компетенція і т.д.) та відмінності у розумінні кримінального проступку; досягнення мети має бути поетапним – знижувати «пороги» розгляду справ судами присяжних треба поступово, від тяжких злочинів до кримінальних проступків; не варто робити право на розгляд справи судом присяжних абсолютним, необхідні нижня межа суми штрафу, строку позбавлення волі, а також врахування інших, позасудових наслідків для обвинуваченого (наприклад, подальша неможливість знайти роботу, депортація і т.д.).

Ключові слова: кримінальний проступок, суд присяжних, присяжний, правопорушення, позбавлення волі.

Osadchyi I. V. TRIAL OF CRIMINAL OFFENSES BY JURY IN THE UNITED STATES OF AMERICA: PROSPECTS OF BORROWING EXPERIENCE BY UKRAINE

The goal of the article is to study the question of Ukraine borrowing the experience of the United States of America in terms of consideration of criminal misdemeanors by a jury. The right to judicial protection and its narrowing by the limited competence of the jury court are mentioned to substantiate the **urgency** of the problem. The understanding of criminal misdemeanors in Ukraine and the United States of America is considered, and a conclusion is drawn regarding a broader understanding of criminal misdemeanors in the United States. **Results:** The access of citizens of the United States of America to the jury trial in different states was analyzed. It found that in all 50 states, a jury can try misdemeanor cases, with some states only allowing misdemeanors that carry a prison sentence. Attention is focused on the possibility of a jury trial in the event of significant extrajudicial negative consequences for the accused. On the basis of a comparison of the understanding of criminal misdemeanor and criteria for trial by jury in Ukraine and the United States, it was concluded that the loyalty of the American legislator in the matter of trial of criminal misdemeanor by jury is only partially explained by a different understanding of criminal misdemeanor. The importance of the jury trial in terms of the possible nullification of legal norms that contradict society's notions of justice is mentioned.

Discussion: Doubts were expressed about the economic feasibility of the possibility of trial of all criminal cases by a jury. It is proposed to borrow the experience of the United States in the consideration of criminal misdemeanors by a jury with a view to the following features: when making changes to the legislation, it is necessary to take into account other differences in the legal status of the jury in Ukraine and the United States (composition, competence, etc.) and differences in the understanding of criminal misdemeanor; the achievement of the goal must be gradual - the «thresholds» for the consideration of cases by jury courts must be gradually lowered, from serious crimes to criminal misdemeanors; it is not necessary to make the right to a trial by jury absolute, the lower limit of the amount of the fine, the term of imprisonment, as well as taking into account other, extrajudicial consequences for the accused (for example, further inability to find a job, deportation, etc.) are necessary.

Key words: criminal misdemeanor, jury trial, juror, offense, deprivation of liberty.

Постановка проблеми та її актуальність Європейський суд з прав людини дотримується позиції, що суд присяжних не є невід'ємним аспектом справедливого розгляду справи у разі пред'явлення кримінального обвинувачення. [1] Однак залученість громадян у правосуддя є одним з індикаторів

демократичності держави. Присяжний як людина, зацікавлена у справедливому та безпечному суспільстві, та, на відміну від судді, не схильна до професійної деформації, подекуди здатна розглянути справу з іншої точки зору, чим має вплинути на якість прийнятого рішення. З огляду на особливий

погляд присяжного, доцільним видається дослідити досвід країни, де присяжні можуть розглядати широкий спектр кримінальних справ – Сполучених Штатів Америки. Демократизація свідомості українського суспільства на тлі повномасштабного вторгнення призводить до переосмислення необхідності залучення громадськості до правосуддя через розгляд окремих категорій справ судом присяжних. Наразі якщо обвинуваченому не загрожує довічне позбавлення волі, то він позбавлений права розгляду справи судом присяжних, що, на нашу думку, однозначно звужує право на захист, гарантоване як Конституцією України, так і міжнародними актами, ратифікованими Верховною Радою України. Особливо чітко це прослідковується у порівнянні із законодавством Сполучених Штатів, де судом присяжних може розглядатись значно ширший спектр кримінальних справ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питання розгляду кримінальних проступків та можливістю їх розгляду судом присяжних займалися І.Р. Волоско. В. Бернам, Мірошніченко Н. А, Дмитрук М.Н. Однак, варто зазначити що не розглядалось питання запозичення американського досвіду розгляду кримінальних проступків судом присяжних.

Відтак, **метою цього дослідження** є дослідити розгляд кримінальних проступків судом присяжних у Сполучених Штатах Америки та при порівнянні з вітчизняним законодавством зробити висновки щодо перспектив запозичення такого досвіду Україною.

Виклад основного матеріалу. Нормативні передумови впровадження розгляду кримінальних проступків судом присяжних в Україні варто окреслити у двох аспектах – в частині визначення кримінального проступку та справ, які розглядаються судом присяжних.

Насамперед варто звернути увагу на відмінність українського та американського розуміння кримінального проступку. Так, відповідно до положень статті 12 Кримінального кодексу України кримінальний проступок є видом кримінального правопорушення, за вчинення якого передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або інше покарання, не пов'язане з позбавленням волі [2, с. 25–26]. Неоподатковуваний мінімум доходів громадян відповідно до пункту 5 підрозділу 1 розділу XX Податкового кодексу України становить 17 гривень, тож мова йде про 51 000 гривень [3].

Натомість у Сполучених Штатах Америки кримінальним проступком визнається правопорушення, відповідальність за яке не перевищує одного року позбавлення волі [4].

Відповідно до параграфу 3559 Кодексу Сполучених Штатів Америки кримінальні проступки

поділяються на три види, залежно від відповідальності правопорушника:

- клас А – позбавлення волі строком від 6 до 12 місяців;
- клас В – позбавлення волі строком від 30 днів до 6 місяців;
- клас С – позбавлення волі строком від 5 до 30 днів.

Якщо позбавлення волі строком до 5 днів, то мова йде вже про «правопорушення», а не кримінальний проступок [5].

Тобто, законодавство Сполучених Штатів має ширший перелік кримінальних проступків. Далі поняття «кримінальний проступок» щодо законодавства Сполучених Штатів буде вживатися саме у цьому розумінні.

Щодо суду присяжних варто звернутись до статті 127 Конституції України, згідно з якою правосуддя здійснюється за участю присяжних у випадках, передбачених законом [6].

Наразі єдиний випадок зазначений у частині третій статті 31 Кримінального процесуального кодексу України – щодо злочинів, за вчинення яких передбачено довічне позбавлення волі [7].

Варто мати на увазі, що за складом та компетенцією суди присяжних України та Сполучених Штатів Америки суттєво відрізняються, що відобразилося і на досліджуваній проблематиці, однак є темою для іншого дослідження.

Шоста поправка до Конституції Сполучених Штатів Америки, зокрема, передбачає, що під час будь-якого кримінального переслідування (тобто, і щодо кримінального проступку) обвинувачений має право на швидкий і відкритий судовий розгляд неупередженим судом присяжних штату та округу, де мало місце вчинення правопорушення [8].

Основоположною в трактуванні цієї статті є справа «Дункан проти Луїзіани», у якій Верховний суд Сполучених Штатів постановив, що суд присяжних у кримінальних справах є фундаментальним для американської системи правосуддя, а тому гарантується право на суд присяжних у всіх кримінальних справах [9].

Ще станом на 1998 рік (а тенденції щодо розгляду судом присяжних кримінальних проступків майже незмінні) в усіх 50 штатах суд присяжних може розглядати справи по кримінальним проступкам. При цьому в деяких штатах така можливість стосується лише кримінальних проступків, за які передбачене позбавлення волі, в інших (до прикладу, Айдахо) – навіть щодо штрафів на суму понад 100 доларів.

Найбільш строгі рамки закладені у кримінальне законодавство штату Луїзіана – штат не надає право на суд присяжних, якщо штраф не перевищує 1000 доларів або позбавлення волі не перевищує шести місяців. Остання вказівка актуальна і для штату Небраска, Невада, Нью-Джерсі та дея-

ких інших. У штаті Мен також суд присяжних не розглядає справи щодо кримінальних проступків у сферах дорожнього руху та охорони навколишнього природного середовища [10].

Варто відмітити, що допуск до суду присяжних пов'язаний не лише із мірою відповідальності. Так, суди штатів продемонстрували готовність розширити право суду присяжних на справи, в яких підсудний, якщо його визнають винним, зіткнеться з суворішими побічними наслідками, ніж будь-яке пряме покарання. Найчастіше суди, які розглядають кримінальні проступки, що можуть призвести до депортації, визнають, що обвинувачені мають право на суд присяжних, навіть якщо максимальний потенційний термін ув'язнення становить менше шести місяців [11].

Навіть якщо розглядати згадані норми крізь призму українського розуміння кримінального проступку, то лише близько половини штатів допускають розгляд таких справ судом присяжних. Тож лояльність американського законодавця пояснюється іншим розумінням кримінального проступку лише частково.

Не можна не відмітити, що впровадження американського підходу в Україні має бути поступовим. Повністю погодимось із І.Р. Волоско, яка пропонує спочатку розповсюдити компетенцію суду присяжних на злочини, а потім – на кримінальні проступки [12].

Значимість запропонованих реформ не лише у забезпеченні права на справедливий суд. Однією із ознак суду присяжних у Сполучених Штатах є так звана «нуліфікація норми права». Суть цього положення полягає в тому, що присяжні у своїх рішеннях повинні керуватися нормами права та на підставі цього вирішувати справу (інакше рішення суду присяжних може бути скасоване суддею).

Однак згідно з положенням Конституції Сполучених Штатів неможливо скасувати виправдувальний вирок, навіть якщо він порушує закон. У судовій практиці Сполучених Штатів є випадки, коли присяжні приймають виправдувальний вирок, незважаючи на наявність прямих доказів вини, що і є нуліфікацією [13]. Правовими наслідками нуліфікації може бути вплив суспільства на законотворчу діяльність та вдосконалення законодавства в цілому. Так, у разі неодноразового та систематичного винесення виправдувальних вироків присяжними за певними категоріями справ на підставі правила про нуліфікацію законодавець змушений переглянути положення закону через їхнє неприйняття суспільством.

Реалізацію такого правила та його наслідки можна побачити на прикладі справи *Hoffman v Jones*, де Верховний суд штату Флорида змінив правову норму про контрибутивну недбалість на норму щодо відносної недбалості, обґрунтувавши своє рішення думкою, що з правовою нормою, яка

настільки не відповідає усталеним переконанням суспільства, щось точно не в порядку [14].

Тим не менш маємо висловити сумнів щодо розгляду усіх кримінальних проступків судом присяжних з огляду на економічну недоцільність. Зрозуміло, що коли від вироку залежатиме воля обвинуваченого на десятки років, то вести дискусії про вартість залучення присяжних як мінімум аморально. Втім, штраф у декілька тисяч гривень чи ув'язнення на декілька місяців не впливає на долю обвинуваченого настільки невідворотно, що потребує прискіпливого розгляду справи присяжними. Тож більш вдалим для запозичення нам видається досвід тих штатів, які встановлюють вищі вимоги до розгляду справ судами присяжних.

Висновки. Зважаючи на досліджений досвід Сполучених Штатів Америки можна дійти до висновку про можливість розгляду судом присяжних не лише справ щодо злочинів, за вчинення яких передбачено довічне позбавлення волі, але й інших кримінальних справ. Впровадження згаданого досвіду можливе при дотриманні наступних умов.

По-перше, при внесенні змін у законодавство варто враховувати інші відмінності правового статусу суду присяжних в Україні та Сполучених Штатах (склад, компетенція і т.д.) та відмінності у розумінні кримінального проступку.

По-друге, досягнення мети має бути поетапним – знижувати «пороги» розгляду справ судами присяжних треба поступово, від тяжких злочинів до кримінальних проступків.

По-третє, не варто робити право на розгляд справи судом присяжних абсолютним, необхідні нижня межа суми штрафу, строку позбавлення волі, а також врахування інших, позасудових наслідків для обвинуваченого (наприклад, подальша неможливість знайти роботу, депортація і т.д.).

Література

1. Case of Isayev v. Russia, Application 24490/03, 2011. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22appno%22:%2224490/03%22,%22itemid%22:%22001-100477%22}>
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квітня 2001 року № 2341-III. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25–26, ст. 131.
3. Податковий кодекс України : Закон України від 02 грудня 2010 року № 2755-VI. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 13–14, № 15–16, № 17, ст. 112.
4. Black's Law Dictionary with Pronunciations, 6th Edition (Centennial Edition 1891-1991). West Group, 1991. 1657 p.
5. The Code of Laws of the United States of America, 2006 Edition, Supplement 5, Title 18 - Crimes and criminal procedure. Section 3559. URL : [http://uscode.house.gov/view.xhtml?req=\(title:18%20section:3559%20edition:prelim\)%20OR%20\(granuleid:USC-prelim-](http://uscode.house.gov/view.xhtml?req=(title:18%20section:3559%20edition:prelim)%20OR%20(granuleid:USC-prelim-)

title18-section3559)&f=treesort&edition=prelim&num=0&jumpTo=true

6. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141.

7. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9–10, № 11–12, № 13, ст. 88.

8. Constitution of the United States. URL: https://www.senate.gov/civics/constitution_item/constitution.htm

9. Duncan v. Louisiana, 391 U.S. 145 (1968). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/391/145/>

10. Brief Review of Right in 49 States to Jury Trial for Minor Crimes. Prepared by David L. Hemond. September 28, 1998. URL: <https://www.cga.ct.gov/lrc/recommendations/1999%20recommendations/JuryTrial49StatesRpt.htm>

11. King, John Derek, Juries, Democracy, and Petty Crime (July 2022). University of Pennsylvania Journal of Constitutional Law, Vol. 24, No. 4, 2022, p. 817–855. – p. 818.

12. Волоско І. Р. Суд присяжних в Україні: особливості формування та діяльності : дис. ... к.ю.н. 12.00.09. Львів, 2017. 244 с. – с. 82–83.

13. Бернам У. Правовая система США. 3-й вып. М., 2006. с. 175–177. – с. 175. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=EC&P21DBN=&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=JwU_B&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=U=&S21COLORTERMS=0&S21STR=X8%287CΠO%29-30

14. Hoffman v. Jones, 280 So. 2d 431 (Fla. 1973). URL: <https://www.courtlistener.com/opinion/1704250/hoffman-v-jones/>